

Dr. sc. Caroline Hornstein Tomić, znanstvenica Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar

Prepoznavanje energije, kreativnosti i znanja mladih ljudi ključna je stvar dugoročnog opstanka Hrvata u BiH

Dario Pušić

Dr. sc. Caroline Hornstein Tomić, znanstvenica Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, za Večernji list govori o predstojećem 5. hrvatskom iseljeničkom kongresu koji će se održati u Mostaru te ističe kako za svaku političku strategiju koja cilja na hrvatski konstitutivni narod u Bosni i Hercegovini u središte rasprave treba staviti mladu generaciju.

Koliko je značaj održavanja kongresa upravo u BiH, državi u kojoj se hrvatski narod nalazi u nezavidnom položaju te je izložen i brojnim izazovima?

- Najveći izazov koji danas vidim za Hrvate u BiH je dati mladoj generaciji perspektivu za život. Svaka mlada osoba u BiH, bez obzira na to je li hrvatske, srpske ili bošnjačke nacionalnosti ili neke druge, u ovoj, kao i svakoj drugoj zemlji, pita se: Gdje vidim svoju budućnost? Gdje mogu napredovati, zarađivati za pristojan život i zaraditi dovoljno za starost? Koliko mirovinu mogu očekivati? Gdje mogu steći kvalitetno obrazovanje i suvremena znanja kako bih povećala svoje izgleda za zapošljavanje na tržištu rada? Mogu li očekivati poštenu konkurenciju i imam li jednak pristup zapošljavanju? Jesu li moje kvalifikacije ono što je važno ili je važniji društveni kapital koji imam ili nemam, tj. lokalne mreže kojih sam dio? A život nije samo pitanje ekonomije. Prije svega, vladavina zakona, puna primjena prava konstitutivnih naroda, uživanje građanskih prava, osobna sigurnost, ali i sigurnost za obitelj i poslovanje obuhvaćaju i druge aspekte koji su odlučujući za blagostanje, kao što su stabilnost, sposobnost planiranja, uspostavljanja ravnoteže između poslovnog i privatnog života. Želim moći živjeti, izražavati i njegovati svoj kulturni identitet baš kao što bi drugi trebali biti sposobni i slobodni izraziti svoj. Želim moći sudjelovati u civilnom društvu i političkom životu svoje lokalne zajednice, utjecati na njezino bogatstvo bez obzira na to pripadam li većinskoj ili manjinskoj skupini. I na kraju, želim dobiti kvalitetne javne usluge, prije svega, zdravstvenu zaštitu, školovanje, stanovanje, prometnu infrastrukturu - sve to. Od starije generacije, svih onih na vodećim pozicijama, a posebice na javnim dužnostima, ovdje se traži da rade svoj posao i preuzmu odgovornost koja im je povjerena. Možda kongres može poslati takvu poruku.

Kakve poruke možemo očekivati? Koliko bi one mogle pomoći u definiranju strateške politike dugoročnog opstanka Hrvata u BiH?

- Za svaku političku strategiju koja cilja na hrvatski konstitutivni narod u BiH, u središte rasprave treba staviti mladu generaciju. To je njihova energija, njihova kreativnost, njihovo svježe znanje koje društvo - bosanskohercegovačko, baš kao i hrvatsko ili bilo koje drugo - treba prepoznati, njegovati i održavati za svoju egzistenciju i dobrobit. S obzirom na brzi razvoj znanja i tehnologija danas, globalne ekonomske međuovisnosti, sigurnosna pitanja s kojima se susrećemo, zdravstvenu, klimatsku i prehrambenu krizu koja oblikuje našu prisutnost, a još više našu budućnost, moramo učiniti sve što je u našoj moći kako bismo pomogli mladima da budu kvalitetno obrazovani, obučeni i upućeni u posao kako bi postali produktivni za društvo u svim sektorima: u poslovanju i poduzećima, javnoj upravi i institucijama. Mi, kao društvo koje stari, moramo biti svjesni da je natjecanje za talente postalo globalno i da moramo više ulagati kako bismo mlade ljude zadržali kući ili ih potaknuli i podržali da se vrate ako su otišli u inozemstvo, a ne samo apelirati na domoljublje, obiteljske veze i osjećaj pripadnosti.

Uže područje vašeg znanstvenog djelovanja upravo je na migracijama. Koliko suvremeni

migracijski tokovi, a posebice u kontekstu odlaska obrazovanih osoba prema Zapadu, predstavljaju opterećenje razvoju hrvatskoga društva?

- Kao društvena znanstvenica, pokušavam doprinijeti informiranoj i na znanju utemeljenoj debati. Što se toga tiče, smatram korisnim iznijeti perspektive, posebice iz drugih bivših socijalističkih tranzicijskih zemalja, koje jednako stare i koje se također bore spriječiti mladu generaciju da zauvijek okrene leđa i potraži svoju sreću u zapadnim demokratskim državama blagostanja. Sve postsocijalističke zemlje doživjele su nove valove iseljavanja nakon pada "željezne zavjese", a zemlje s tradicijom iseljavanja prednjače u toj dinamici.

Kao što vidimo ovdje u BiH, ljude na migraciju ne potiče samo unutareuropska slobodna mobilnost radne snage među državama članicama EU-a. Obrazovna mobilnost i pristup stranim obrazovnim tržištima također privlače mlade ljude u inozemstvo, što je stvorilo generaciju Erasmus. Danas je za mladog Europljanina pametan i racionalan potez otići u inozemstvo, sudjelovati u međunarodnim programima mobilnosti, steći nova znanja i iskustva u inozemstvu, izgraditi mreže, naučiti strane jezike - sve su to vještine koje traže poslodavci kod kuće ili drugdje na izrazito internacionaliziranom tržištu rada. Čvrsto sam uvjeren da moramo promijeniti način na koji razmišljamo i govorimo o

Prvo trebamo prepoznati da je dijaspora resurs koji može doprinijeti razvoju domovine

migracijama. S obzirom na kontinuirani odljev mozgova i veliki udio visokoobrazovanih mladih ljudi među onima koji danas napuštaju i BiH i Hrvatsku, moglo bi zvučati kontradiktorno, ali migracije i mobilnost nisu nešto za osudu, to je u načelu nešto dobro. Ono što trebamo podržati i olakšati je povratak mladih ljudi koji su otišli u inozemstvo na daljnje obrazovanje, profesionalizaciju i rad. Pogledajmo što druge države rade kako bi doprle do svoje dijasporice, primjerice Litva, Irska ili Kina, kako bi izgradile mreže, angažirale svoje građane u inozemstvu, osnovale jedinice transnacionalne suradnje, primjerice među znanstvenicima. Mnogo je inspirativnih primjera takozvane cirkulacije mozgova i znanja ili programa koji podržavaju povratak.

Jasno je kako bi za zaustavljanje trendova odlaska trebalo istodobno raditi na rješavanju nekoliko čimbenika. Koliko Hrvatska, ali i BiH mogu učiniti u tom kontekstu? Koliko su danas iskorišteni potencijali kojima raspolaže iseljeničtvo? Mislite li da postoji prostor za unaprjeđenje?

- Kao što sam već rekla, prvo trebamo prepoznati da je dijaspora resurs koji može doprinijeti razvoju domovine. Moramo priznati da je međunarodna mobilnost, izloženost mlade osobe drugom svijetu, drugim ljudima, jezicima, načinima življenja i rada, drugim radnim kulturama i vrijednostima, pravo bogatstvo. Važno je da se ta iskustva prenesu u zemlju podrijetla, ulože u startup poduzeća, tvrtke, građanske inicijative, u javnu upravu, škole i u akademsku zajednicu. To je energija i kreativnost. Trebamo unijeti i apsorbirati ne samo financijski nego i socijalni kapital. Samo ako u tome uspijemo, možemo razvijati i podizati međunarodnu konkurentnost, koja je presudna za prosperitet i dobrobit društva u cjelini. Ako smo zatvoreni prema onome što dolazi izvana, ako ne uspijemo prepoznati i apsorbirati znanje i iskustvo doneseno izvana i ako propustimo iskoristiti međunarodne veze, kvarimo buduću perspektivu mlade generacije. Dakle, potrebno je uraditi domaću zadaću.

Možete li nam izdvojiti ključne trenutke vaše životne priče? Kada ste došli u Hrvatsku te je li vam bilo teško prilagoditi se? Gdje ste trenutačno angažirani i koje teme znanstvenog istraživanja imate u fokusu?

- U Hrvatsku sam došla 2005. godine, ali moja povijest s regijom počinje početkom 1990-ih. Kao studentica dijelila sam stan s mladom ženom koja je pobjegla od rata u Mostaru. Svjedočila sam što je za nju značilo napustiti obitelj, kako je očajnički pokušavala s njima stupiti u kontakt telefonski jednom ili dvaput tjedno. Podijelila je sa mnom svoje iskustvo raseljavanja, naučila me praviti zimnicu i ajvar, slušale smo Olivera Dragojevića i Prljavo kazalište. Vrijeme koje smo provele zajedno danas mi je jako prisutno u sjećanju u svjetlu onoga što se događa u Ukrajini.

Kada su mi 2000. godine ponudili da radim za Zakladu Konrad Adenauer u BiH, nisam dvojila ni trenutka. Upravo sam završila doktorat i bila sam nestrpljiva napustiti knjižnice i akademski rad. Provela sam 5 godina kao državna predstavnica Zaklade u BiH i u praksi naučila ono što sam proučavala na fakultetu: transnacionalne migracije, izgradnja države i nacije, društvena kohezija, međuetnički odnosi, politika identiteta itd. Štoviše, naučila sam u postratnom okruženju voditi organizaciju koja se bavi političkim savjetovanjem, međunarodnim odnosima i građanskim obrazovanjem. Potpora Gradske uprave Mostara kroz prijenos znanja i iskustva bio je jedan od naših projekata, a u tome smo se udružili s gradom Heidelbergom. Kada smo se moj suprug, rođeni Mostarac, i ja preselili u Hrvatsku 2005. godine, nedugo nakon što se rodilo naše prvo dijete, odlučila sam se vratiti u akademsku zajednicu. Tako sam počela raditi na Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar, gdje radim i danas, a povremeno sam predavala i na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Samo sam jednom, u razdoblju od 2016. do 2018. godine, ponovno otišla raditi u Njemačku, kao zamjenica predsjednika njemačke Savezne agencije za građansko obrazovanje. No, na kraju sam odlučila kako je ispravno da ostanemo živjeti u Hrvatskoj i da se trebam angažirati u pružanju podrške promjeni koja je nužna za bolju budućnost naše djece. Stoga sam, povrh svog istraživačkog rada, osnovala Zakladu "Znanje na djelu" koja podržava učenje temeljeno na praksi u Hrvatskoj, a nedavno i međunarodnu neprofitnu organizaciju za građanski odgoj - THE CIVICS Innovation Hub zajedno s partnerima u Njemačkoj i Bugarskoj. ●